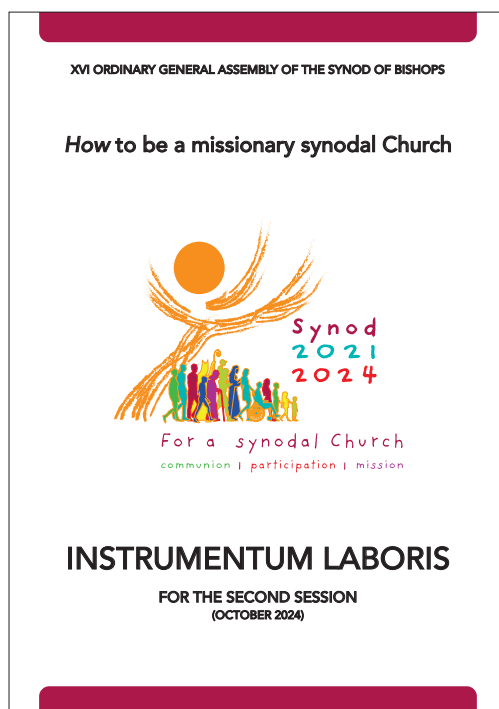

Aan de slag met het Instrumentum Laboris

Op weg naar de tweede zitting van de 16de Gewone Algemene Vergadering van de Bisschoppensynode (Rome, 2-27 oktober 2024) – deelnemer mgr. Hoogenboom kijkt vooruit.

Vorig jaar mocht ik van 4-29 oktober namens de Nederlandse Bisschoppenconferentie in Rome als lid deelnemen aan de eerste zitting van de 16de Gewone Algemene Vergadering van de Bisschoppensynode. Ik beleefde toen samen met de andere 464 deelnemers (waarvan 365 leden met stemrecht) vijf intensieve weken van verstilling, bidden, spreken en naar elkaar luisteren rond de vraag hoe we een missionaire en synodale Kerk kunnen zijn. Na afloop van die eerste zitting heb ik in een interview onder meer gezegd: "Dit was een rijke tijd die misschien goed is samen te vatten met het beeld dat we meekregen tijdens de retraite voorafgaand aan de Bisschoppensynode: er is een boom geplant en die draagt veel vruchten, maar het oogsten, dat komt nog." Ik vind het een voorrecht en een kostbare taak om namens de Nederlandse Bisschoppenconferentie ook deel te nemen aan de tweede zitting van de Bisschoppensynode. Ik zie er nu al naar uit om vele mede-synodeleden weer te ontmoeten.

Ter voorbereiding van de tweede zitting, die zal plaatsvinden van 2-27 oktober aanstaande, heeft het secretariaat van de Bisschoppensynode op 9 juli jl. het *Instrumentum Laboris* (het werkdocument, hierna: IL) gepresenteerd met de titel 'Hoe een missionaire synodale Kerk te zijn'. Het IL markeert een volgende fase in het synodaal proces 'Voor een synodale Kerk: communio, participatio, missio' waartoe paus Franciscus drie jaar geleden het initiatief nam. Het IL is de vrucht van het voortgezette synodaal proces van spreken, luisteren en onderscheiden zoals dat sinds de eerste zitting van de Bisschoppensynode in oktober 2023 op vele plaatsen en tijdstippen

in de Wereldkerk heeft plaatsgevonden op basis van het synthesedocument dat na de eerste zitting werd gepubliceerd. In dat verband heeft de Nederlandse Bisschoppenconferentie dit jaar een Landelijke Werkgroep Synodaliteit in het leven geroepen, met vertegenwoordigers van diverse geledingen van de Kerk. Deze werkgroep heeft de *Landelijke handreiking voor de gesprekken tijdens de 2e fase* samengesteld. Aan de hand van deze handreiking hebben vele parochies, religieuzen, katholieke maatschappelijke organisaties en katholieke lekenbewegingen gehoor gegeven aan de uitnodiging om het synodale gesprek voort

te zetten. De Nederlandse bisschoppen hebben in mei van dit jaar in samenspraak met de Landelijke Werkgroep Synodaliteit vier samenvattingen van verslagen van synodale gesprekken naar Rome gestuurd. Het gaat om syntheses van gesprekken in de zeven Nederlandse bisdommen, religieuzen, katholieke maatschappelijke organisaties en katholieke lekenbewegingen.

Hoe kwam het Instrumentum Laboris tot stand?

De kern van het synodaal proces dat in 2021 op initiatief van paus Franciscus begon "is een oproep tot vreugde en tot vernieuwing van het Volk van God in het volgen van de Heer en in hun inzet ten dienste van zijn zending. (...) Het is een oproep aan alle gedoopten, zonder uitzondering: Het hele Volk van God is een intermediair van de verkondiging van het Evangelie. Elke gedoopte is geroepen om een sleutelfiguur in de zending te zijn, omdat we allemaal missionaire leerlingen zijn."

Het IL is bedoeld als een hulpmiddel om gebed, dialoog en onderscheiding te bevorderen op basis

Mgr. Hoogenboom tijdens één van de sessies van de eerste zitting van de Bisschoppensynode in oktober 2023

van het synthesedocument dat na de eerste zitting van de 16de Gewone Algemene Vergadering van de Bisschoppensynode aan paus Franciscus is aangeboden.

In de afgelopen maanden deden 109 Bisschoppenconferenties (waaronder ook de Nederlandse), negen Oosters-Katholieke Kerken, de twee Internationale Unies van generale oversten van religieuzen, ongeveer 200 internationale kerkelijke gremia (zoals dicasteries van de Romeinse Curie, katholieke universiteiten, verenigingen en organisaties van gelovigen), vijf studiegroepen van het algemeen secretariaat van de Bisschoppensynode, de internationale ontmoeting in Rome van 'Parochiepriesters voor de Synode' en ook vele individuele gelovigen in hun rapporten verslag van de 'gesprekken in de Geest' die zij voerden.

Voor wie is het Instrumentum Laboris bedoeld?

Het IL is bedoeld als een werkinstrument voor de deelnemers aan de tweede zitting van de Bisschoppensynode om het 'gesprek in de Geest' te voeren op de wijze waarop dat ook geschiedde tijdens de eerste zitting in oktober 2023. Het IL is echter eveneens bedoeld voor groepen van gelovigen in de bisdommen en Kerkprovincies die gehoor willen geven aan de oproep van paus Franciscus om het synodale proces ook daar voort te zetten. In de Nederlandse Kerkprovincie zal de Landelijke Werkgroep Synodaliteit ter voorbereiding van de tweede zitting het IL bespreken.

De structuur van het Instrumentum Laboris

Het IL heeft een wat andere structuur dan het gelijknamige document dat tijdens de eerste zitting werd gebruikt. Bestond het toenmalige document uit teksten met gespreksvragen, het huidige (Engelstalige) document is een doorlopende tekst van 49 pagina's verdeeld in 112 paragrafen. Op www.aartsbisdom.nl is inmiddels een werkvertaling beschikbaar.

Het IL begint met een citaat van de profeet Jesaja (25, 6-8), die een beeld schetst van een overvloedig en weelderig banket dat door de Heer op de berg Sion wordt bereid als symbool van verbondenheid bestemd voor alle volkeren.

De **Inleiding** van het IL beschrijft in vogelvlucht de verschillende fasen van het synodale proces in de afgelopen drie jaar. Hierin wordt erop gewezen dat de synodale praktijk van het 'gesprek in de Geest' wereldwijd in het kerkelijk leven veel ingang heeft gevonden. De centrale vraag was en is hoe we een missionaire synodale Kerk kunnen zijn. Deze vraag betreft niet alleen hoe structuren en procedures in de Kerk te verbeteren maar bovenal (en meer fundamenteel) het vernieuwen van het missionaire engagement bij alle gelovigen. Daarbij wijst het IL erop dat de tweede zittingen van de Bisschoppensynode deel zijn van een breder synodale proces dat ook na oktober 2024 in de Kerk wereldwijd voortgang zal moeten vinden.

Vervolgens beschrijft het IL in het hoofdstuk **Fundamenten (§§ 1-21)** de weg van bekering en hervorming die de Kerk als Volk van God en als Sacrament van Eenheid moet gaan om op een meer synodale wijze haar zending in de wereld te vervullen. Een belangrijk aandachtspunt hierbij is het meer onderkennen van de onderscheiden genadegaven en roepingen in de Kerk en de rol van vrouwen in alle domeinen van het kerkelijk leven.

De deelnemers aan de tweede zitting worden uitgenodigd om het 'gesprek in de Geest' aan te gaan over drie perspectieven.

Het eerste perspectief betreft de **Betrekkingen (§§ 22-50)** die de Kerk in staat stellen om haar zending op synodale wijze vorm en inhoud te geven. Daarbij gaat het natuurlijk in de eerste plaats over ons leven in relatie met de Drie-ene God: Vader, Zoon en Heilige Geest. Vandaaruit spreekt het IL over de betrekkingen tussen de leden van het Volk van God die in kracht van de Heilige Geest hun onderscheiden genadegaven, ambten en diensten vervullen. Daarbij wordt ook gesproken over hen die delen in het sacrament van de wijding waardoor zij als gewijde ambtsdragers deelhebben aan het priesterschap van Jezus Christus. Ten slotte spreekt het IL over de relaties tussen Kerken en kerkelijke gemeenschappen, waarbij ook aandacht is voor de oecumene en de dialoog met culturen.

Tijdens de tweede zitting van de synode zal vanuit dit perspectief onder meer gesproken worden over de genadegaven en bedieningen die geworteld zijn in het doopsel; over het voorstel om een dienstwerk van luisteren en begeleiden te erkennen als een profetisch teken van een synodale Kerk en over de relatie tussen gewijde bedieningen (van bisschop, priester en

diaken) in de lokale Kerk en hun dienst aan het Volk van God waarvan zij deel uitmaken.

Het tweede perspectief wordt in het IL gekarakteriseerd met het kopje **Wegen (§§ 51-79)**. In deze paragrafen wordt de vraag behandeld hoe op alle niveaus van het kerkelijk leven toerusting en vorming in dienst kunnen worden gesteld van de gemeenschappelijke zending van de christengelovigen. Voorts wordt aandacht besteed aan de vraag hoe personen die in de Kerk verantwoordelijkheid dragen in staat kunnen worden gesteld om op transparante wijze verantwoording af te leggen over hun daden ten behoeve van de zending van de Kerk. De deelnemers aan de tweede zitting van de synode worden vanuit dit perspectief uitgenodigd om concrete voorstellen te doen die beantwoorden aan de behoeften van de Kerk op de terreinen van onder meer de vorming van gelovigen, de verbetering van besluitvormingsprocessen alsmede de bevordering van transparant handelen en het afleggen van verantwoording door degenen die in de Kerk bestuurlijke en pastorale verantwoordelijkheid dragen.

Het derde perspectief omschrijft het IL onder de titel **Plaatsen (§§ 80-108)**. De eerder genoemde perspectieven van betrekkingen en wegen krijgen vorm en inhoud in zeer uiteenlopende geografische, culturele en kerkelijke contexten.

In deze paragrafen worden diverse thema's ter sprake gebracht die in de tweede zitting onderwerp van het 'gesprek in de Geest' zullen zijn, zoals onder meer de bevordering van de deelname van gelovigen aan het leven van de plaatselijke Kerken (de bisdommen), de Bisschoppenconferenties, de Bisschoppensynode, de dienst aan de eenheid van de bisschop van Rome in een synodale Kerk alsmede de oecumene. Ook wordt benadrukt dat de oecumenische, interreligieuze en culturele dialoog cruciaal is voor het streven naar de zichtbare eenheid van de christenen.

Het IL sluit in de conclusie (§§ 108-112) af met een uitnodiging aan de Kerk om haar reis voort te zetten als "pelgrims van hoop", ook uitkijkend naar het Heilig Jaar 2025.

Wat kunnen we verwachten van de tweede zitting van de 16de Gewone Algemene Vergadering van de Bisschoppensynode?

De apostolische constitutie 'Episcopalis Communio', over de organisatie van het synodale proces,

verklaart dat de synode in wezen uit drie fasen bestaat: de fase van raadpleging van de gelovigen, de fase van onderscheiding in de Geest door de herders van de Kerk en de implementatiefase. In de afgelopen drie jaar hebben de respectievelijke fasen niet in chronologische volgorde maar tegelijkertijd en in onderlinge samenhang plaatsgevonden. De onderscheiding in de Geest door de herders van de Kerk begeleide heel het synodale proces van raadpleging van het volk van God en tegelijkertijd zijn er in het kerkelijk leven ook al vruchten van het synodale proces herkenbaar, zoals daar waar gelovigen, bijvoorbeeld door het 'gesprek in de Geest', zijn ingegaan op de uitnodiging om te groeien in betrokkenheid bij en het dragen van medeverantwoordelijkheid in de Kerk. Inmiddels heeft paus Franciscus ook diverse ad hoc werkgroepen ingesteld, bestaande uit theologen en andere

deskundigen, om een aantal belangrijke theologische en canoniekrechtelijke onderwerpen nader te bestuderen die in het synodale proces naar voren zijn gekomen en waarvan sommige moeten worden behandeld op het niveau van de hele Kerk en in samenwerking met de Romeinse Curie.

De 16de Gewone Algemene Vergadering van de Bisschoppensynode heeft niet de taak om besluiten te nemen maar om paus Franciscus op basis van het 'gesprek in de Geest' aan de hand van het IL te adviseren. Aan het eind van de synode zal de vergadering naar verwachting een slotdocument presenteren, met adviezen en aanbevelingen aan paus Franciscus. Vervolgens zal paus Franciscus op basis hiervan en de bevindingen van de genoemde werkgroepen naar alle waarschijnlijkheid een postsynodale apostolische exhortatie publiceren met mogelijk een aantal concrete beslissingen aangaande het kerkelijk leven (in de meest brede zin, dus zowel pastoraal als bestuurlijk) in een synodale en missionaire Kerk.